

Justitsministeriet
Lovafdelingen
Slotsholmsgade 10
1216 København K.

12. februar 2010

Hørings svar vedrørende optagelse og protokollering af forklaringer i straffesager

Danske Mediers Forum har med tak modtaget Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 1513/2010 om optagelse og protokollering af forklaringer i straffesager i høring.

Et presserende behov for nye regler om lyd- og billedoptagelser – også for medierne

I dagens mediebillede er optagelse og transmission af billeder og lyd en væsentlig og integreret del af den information, som medierne formidler til offentligheden. Danske Mediers Forum finder af samme grund, at behovet for en revision af regelsættet for lyd- og billedoptagelser er påtrængende ikke mindst i forhold til mediernes muligheder for at optage lyd og billeder fra retslokalerne.

At spørgsmålet om at udvide mulighederne for at foretage lyd- og billedoptagelser i retslokalerne er et presserende punkt i drøftelserne om en nutidig retspleje, afspejles bl.a. af overvejelserne i de senere års udredninger og betænkninger. Et enigt udvalg i betænkningen vedrørende samarbejdet mellem retterne og pressen (nr. 1330/1997) anbefalede således i 1997 Justitsministeriet at nedsætte et udvalg med den opgave at vurdere og overveje ændringerne i regelsættet for lyd- og billedoptagelser, når de foreslåede regler havde bestået i nogle år. I Retsplejerådets betænkninger nr. 1401/2001 og nr. 1427/2003 om reform af den civile retspleje drøftes spørgsmålet om journalisters anvendelse af referatbåndoptager til at optage forklaringer i retssager ligeledes. Retsplejerådet tog dog ikke endelig stilling hertil, men anbefalede, at spørgsmålet blev behandlet på et senere tidspunkt, herunder når de konkrete erfaringer med forsøget med optagelse af billede og lyd i retslokalerne var indhøstet.

Uagtet at det kommissorium, som Justitsministeriet formulerede til Strafferetsplejeudvalget 30. april 2004, ikke kan anses som en efterlevelse af den anbefaling, som udvalget vedrørende samarbejdet mellem retterne og pressen afgav i 1997, finder medierne det indledningsvis positivt, at Strafferetsplejeudvalget fik til opgave at overveje en revision af reglerne om optagelse og protokollering af forklaringer i straffesager, der indholdsmæssigt har flere berøringsflader med de overvejelser og spørgsmål, som fremgår af de ovennævnte betænkninger.

Da de tids- og erfaringsmæssige forudsætninger for at foretage en gennemgribende revision af regelsættet for lyd- og billedoptagelser i høj grad må siges at være til stede, er det med stor beklagelse, at Danske Mediers Forum må konstatere, at Strafferetsplejeudvalget af tidsmæssige årsager, bl.a. som følge af konkrete anmodninger om at fremskynde afgivelsen af betænkningen, ikke har set sig i stand til at behandle spørgsmålet om mediernes muligheder for at optage forklaringer i straffesager. Et spørgsmål som må betragtes som et naturligt og meget vigtigt led i drøftelserne om revidering af regelsættet om optagelse af forklaringer i straffesager. Danske Mediers Forum finder det af samme grund forstemmende, at et vigtigt udredningsarbejde afkortes på grund af udefrakommende pres og utålmodighed, i stedet for at sørge for en gennemgribende behandling af hele regelsættet, herunder inddragelse af de professionelle aktører, der har en væsentlig interesse i at kunne opnå indsigt i retsplejen.

Danske Mediers Forum skal derfor stærkt opfordre til, at behandlingen af dette spørgsmål sker snarest og senest i forbindelse med Justitsministeriets overvejelser og udarbejdelse af et kommende lovforslag om protokollering og optagelser af forklaringer i straffesager. Behovet for en revidering af regelsættet om lyd- og billedoptagelser er nemlig ikke blevet mindre med Strafferetsplejeudvalgets lovudkast, idet mediernes adgang til de for offentligheden vigtige forklaringer ikke ses at være behørigt sikret i lovudkastets bestemmelser. Dette kan medføre en svækkelse af mediernes muligheder for at levere en fyldestgørende og retssikkerhedsmæssig betryggende formidling af retspraksis til offentligheden, der er meget u hensigtsmæssig og næppe ønsket.

En præcisering af de ovennævnte forbehold vil fremgå særskilt i forbindelse med den følgende gennemgang af de enkelte bestemmelser i Strafferetsplejeudvalgets lovudkast, der har betydning for mediernes og offentlighedens adgang til indsigt i retsplejen.

§§ 711-712 - Reglerne om lydoptagelser af forklaringer tilgodeser ikke mediernes behov for indsigt

Med Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 1513/2010 foreslås indført et hovedprincip om, at forklaringer afgivet under retsmøder i straffesager skal optages digitalt, jf. lovudkastets § 712, stk. 1.

Forslagets intentioner om at modernisere reglerne om protokollering af indenretlige forklaringer i straffesager baseret på anvendelsen af digital lydoptagelse er som udgangspunkt prisværdige, idet der herved sikres en klar og entydig metode til at registrere forklaringerne, der er i tråd med den elektroniske udvikling i samfundet.

Danske Mediers Forum kan imidlertid ikke støtte den nærmere udformning af ordningen, således som den udmøntes i lovudkastets §§ 711-713, idet bestemmelserne i den grad vanskeliggør mediernes arbejdsvilkår ved ikke at sikre mediernes retsreportere den fornødne indsigt i forklaringer afgivet under straffesager.

Problemet i relation til den indsigt, som medierne reelt kan få i forhold til de afgivne forklaringer udspringer af lovudkastets § 711, stk. 1, hvor foretagelsen af digitale lydoptagelser medfører en tilsvarende fravigelse af protokolleringsbestemmelsen i lovudkastets § 710, stk. 1, der ellers sikrer den fornødne gengivelse af det væsentlige indhold af forklaringer, der afgives for en ret. I de tilfælde hvor der sker lydoptagelse af forklaringer, vil indholdet af forklaringerne således som udgangspunkt ikke skulle optages i retsbogen, og forklaringerne vil ligeledes ikke skulle gengives i dommen, jf. lovudkastets § 218 a, stk. 4.

Har medierne af forskellige årsager ikke været til stede under selve optagelsen af forklaringen i retslokalet, eller ønsker medierne til brug for det redaktionelle arbejde at se en skriftlig gengivelse af forklaringerne for at sikre en korrekt omtale af eller forståelse for dommens præmisser, vil medierne ikke længere have mulighed for at få indsigt i forklaringerne ved at søge om aktindsigt i retsbogen, idet denne på grund af fravigelsen af protokolleringsbestemmelsen i lovudkastets § 710, stk. 1, ikke vil indeholde en gengivelse af de pågældende forklaringer.

Udgangspunktet om manglende optagelse af forklaringerne i retsbogen fraviges ganske vist i fire tilfælde, nemlig 1) hvis retten bestemmer det, 2) hvis sigtede, tiltalte, forsvareren eller anklagemyndigheden anmoder om det, 3) hvis dommen ankes, eller et spørgsmål i sagen indbringes for højere ret, eller 4) hvis der gives aktindsigt i medfør af retsplejelovens § 41 d (om retlig interesse). Er et af disse kriterier opfyldt, vil forklaringen undtagelsesvist være optaget i retsbogen og vil herefter være tilgængelige for de, der efterfølgende måtte søge om aktindsigt i retsbogen eller dommen, jf. § 711, stk. 2. Medierne samt offentligheden vil herefter være berettiget til at få aktindsigt i

de skriftlige gengivelser af forklaringerne, men igen kun i det omfang, forklaringerne allerede er optaget i retsbogen og/eller som bilag til dommen.

I modsat fald er medierne og derved offentligheden afhængig af, at retten bestemmer, at adgang til lydoptagelserne eller afskrift heraf kan gives i henhold til lovudkastets § 713, stk. 2 og 3.

Danske Mediers Forum er i den forbindelse opmærksom på, at begrundelsen for at undlade henholdsvis protokollering af forklaringerne i retsbogen og en gengivelse af de afgivne forklaringer i den endelige dom er et ønske om at lette retternes arbejde og derved de ressourcemæssige omkostninger, der kan være forbundet med at indføre nye tiltag indenfor retsplejen. Indsigt i og forståelse af den offentlige retspleje er imidlertid af afgørende betydning for et velfungerende retssamfund, og tiltag, der alene er begrundet i ressourcemæssige hensyn, bør ikke gennemføres på bekostning af en åben retspleje, hvor offentligheden kan få adgang til de forklaringer, der kan have været udslagsgivende for sagens afgørelse.

I forbindelse med forslaget om at undlade en gengivelse af forklaringerne i dommen har slutningen bemærket, at Strafferetsplejeudvalget tilråder retten at sørge for, at dommens præmisser indeholder en helt kortfattet gengivelse af de forklaringer, som har haft betydning for rettens afgørelse. En sådan anbefaling er naturligvis prisværdig men ikke tilstrækkelig til at sikre den nødvendige indsigt i og forståelse for rettens afgørelser, som af retssikkerhedsmæssige grunde må kræves.

§ 713, stk. 2 og 3 - Mediernes adgang til lydoptagelser af forklaringer

I de tilfælde hvor retten har foranstaltet en lydoptagelse af en forklaring i en straffesag, og der derfor som hovedregel ikke vil være mulighed for at opnå aktindsigt i en skriftlig gengivelse heraf i medfør af § 711, stk. 1, vil redaktionelle medarbejdere omfattet af retsplejelovens § 41 f kunne søge om tilladelse til at høre lydoptagelsen hos retten i henhold til § 713, stk. 2. Retten kan ligeledes tillade de pågældende medierepræsentanter – mod betaling - at få en afskrift af selvsamme lydoptagelse af en forklaring til brug for journalistisk eller redaktionelt arbejde.

Bestemmelserne forsøger herved at opveje den begrænsning af mediernes aktindsigt, som fravigelsen af protokolleringsbestemmelsen medfører. Denne mulighed for aktindsigt, der således tilbydes medierne via § 713 er imidlertid ikke ubetinget og kan afvises såfremt retten finder det "betænkeligt" at imødekomme mediernes anmodninger herom. I og med at der er tale om et skøn, som ifølge forslaget vil bero på en konkret vurdering i hvert enkelt tilfælde, er det svært at vurdere omfanget af dette skøn og den reelle betydning for mediernes muligheder for indsigt i forklaringerne.

Bestemmelserne giver af samme grund anledning til bekymring – ikke mindst, da det må anses for meget problematisk, at man fjerner forpligtelsen til at foretage protokollering af forklaringerne i retsbogen samt i dommen under henvisning til de foretagne lydoptagelser og samtidig begrænser mediernes adgang til at høre lydoptagelserne samt få en skriftlig gengivelse heraf. Dertil kommer kravet om, at en tilvejebringelse af en afskrift betinges af betaling af en afgift, hvis størrelse og berettigelse findes uklare.

I betragtning af at medierne i dag har adgang til en gengivelse af de skriftlige forklaringer i medfør af § 41 f og § 218 a, stk. 1, er det meget svært at se, hvordan lovudkastets bestemmelser, der - alt andet lige - forringer mediernes retsstilling, reelt skal sikre medierne den fornødne indsigt i retsplejen.

Indtil en behørig drøftelse og løsning af mediernes behov for aktindsigt tilvejebringes, finder Danske Mediers Forum det af samme grund essentielt, at retten til indsigt, som den kommer til udtryk i den nuværende § 33 a, stk. 5, fastholdes, således at offentlighedens krav på en fyldestgørende retsreportage kan efterleves i og med, at anmodninger om aktindsigt i medfør af § 41 b (enhver) og ikke § 41 d (retlig interesse) bliver udslagsgivende for, hvorvidt der alligevel skal optages en skriftlig gengivelse af forklaringerne i retsbogen og som bilag til dommen.

Mediernes adgang til selv at foretage lydoptagelser

Danske Mediers Forum skal afslutningsvis tilslutte sig Strafferetsplejeudvalgets overvejelser om det betimelige i, at mulighederne for at indføre regler, der tillader medierne at optage forklaringer i straffesager, bør undersøges nærmere, og at dette bør ske med inddragelse af repræsentanter for medierne omfattet af medieansvarsloven.

Danske Mediers Forum stiller sig således gerne til rådighed med henblik på en drøftelse af en revision af regelsættet om lyd- og billedoptagelse i retslokalerne. Da Strafferetsplejeudvalgets lovudkast også giver retterne mulighed for at optage billeder, bør dette aspekt også inddrages i en drøftelse på lige fod med mediernes muligheder for at bruge referatbåndoptageren og andre elektroniske redskaber, der i dag bruges til lydoptagelser. Medierne skal i den forbindelse i øvrigt henvise til de velfungerende regler for brug af mobiltelefoner og andet elektronisk udstyr i retslokalerne, hvor medierne på lige fod med de øvrige professionelle brugere, anvender mobiltelefonen samt andet elektronisk udstyr med behørig respekt for rettens ledelse og sagens afvikling i god ro og orden.

Danske Mediers Forum beder venligst om ministeriets kommentarer hertil og står naturligvis til rådighed, såfremt ovenstående bemærkninger i øvrigt ønskes uddybet. Henvendelse herom kan rettes til seniorkonsulent, cand. jur. Christina Moshøj på tlf. 33 97 40 00 eller e-mail cm@danskedagblade.dk.

Med venlig hilsen
Danske Mediers Forum

Ebbe Dal
Adm. direktør, DDF

Christian Kierkegaard
Direktør, Danske Specialmedier